

DIGIT-GERA

BUILDING A DIGITAL
AGE-FRIENDLY
LEARNING COMMUNITY

Analysis of geragogy methodologies for senior learners
for an active digital citizenship

Pavadinimas:

DIGIT-GERA

**SKAITMENINIAM AMŽIUI PALANKIOS MOKYMOSI BENDRUOMENĖS
KŪRIMAS**

***Vyresnio amžiaus besimokančiųjų geragogikos metodikų analizė
aktyviam skaitmeniniam pilietiškumui***

(trumpesnė versija lietuvių kalba - [nuoroda į pilnas versijas 6 kalbomis](#))

Projekto partneriai

PCKK Jolanta Ratyńska (koordinatorė), Lenkija

"E-Seniors" (Prancūzija)

União das Freguesias de Gondomar (SCosme), Valbom e Jovim (Portugalija)

Método Estudios Consultores (Ispanija)

Centro Integrado de Formación Profesional Misericordia (Ispanija)

Cooperativa Sociale Ipso FACTO (Italija)

Autoriai

Jolanta Ratyńska, Barbara Janic

Anaïs Fernandez, Isabella Ramos

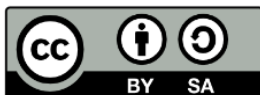
Daniela Rodrigues, João Constâncio, Bárbara Dias, Tânia Pinheiro

Eduardo Sanchez, Ana Saborido, Ángela López

Miguel Vidal, Nieves Villarroya, Daniel Flores, Andrés Maestre

Angelo Congedo, Sara Donadei

Šio vadovo redagavimas buvo baigtas 2022 m.

CC BY-SA 4.0 licencija: Ši licencija leidžia pakartotiniams naudotojams platinti, remiksiuoti, adaptuoti ir kurti medžiagą bet kokioje terpėje ar formate, jei nurodomas autorius.

Europos Komisijos parama šio leidinio leidybai nereiškia, kad ji pritaria jo turiniui, kuris atspindi tik autorių požiūrį, ir Komisija negali būti laikoma atsakinga už bet kokį jame pateiktos informacijos panaudojimą.

UNIÃO DAS FREGUESIAS
de Gondomar, D. Casates, Valbom e Jovim

TURINIJ

1. ĮVADAS.....	3
2. PROJEKTAS DIGIT-GERA IR PARTNERYSTĖ	4
3. APIE GERAGOGIKĄ, SENJORUS IR GERAGOGUS	7
3.1. KĄ DARO GERAGOGIKA?.....	7
3.2. Kritisnė geragogika.....	8
3.3. Senjorai ir mokymasis	9
3.4. Geragogas ir geragogo darbo metodika	12
3.5. Geragotika leidiniuose.....	15
4. Švietimo programos, skirtos senjorų, kaip skaitmeninių piliečių, kompetencijoms stiprinti. draugiškas amžiui, paremtas geragotikos metodika	19
5. Išvados organizacijoms, įgyvendinančioms pokyčius senjorų ugdymo procesuose	22
6. Literatūra	28

1. ĮVADAS

Pastaraisiais metais dėl ilgėjančios vidutinės gyvenimo trukmės ir geresnės sveikatos priežiūros Europoje gerokai padaugėjo pagyvenusių žmonių. Europos Komisija ėmėsi keleto iniciatyvų, kuriomis siekiama skatinti vyresnio amžiaus žmonių dalyvavimą mokymosi visą gyvenimą procese. Tarp jų - Mokymosi visą gyvenimą programa, pagal kurią finansuojamos švietimo ir mokymo iniciatyvos visoje Europoje, ir Aktyvaus senėjimo programa, kuria vyresnio amžiaus žmonės skatinami išlikti aktyvūs ir fiziškai bei protiškaai pajėgūs, užsiimdami įvairia veikla, pavyzdžiui, savanoryste, pomėgiais ir fizine veikla.

Valstybinės ir nevyriausybinės organizacijos suteikia vyresnio amžiaus žmonėms vis daugiau galimybių mokytis, padeda senjorams išlikti aktyviems, sportiškiems ir įsitraukti į bendruomenės gyvenimą mokantis visą gyvenimą.

Svarbiausias šio proceso elementas yra geragogai - darbuotojai, tiesiogiai dirbantys vyresniųjų darbuotojų aplinkoje, kurie turėtų nuolat tobulinti savo dalykines ir tarpasmenines kompetencijas. Skaitmeninės technologijos tampa vis svarbesniu mokymosi aspektu, be to, jos tampa vis svarbesnės ir kasdieniame gyvenime.

Skaitytojams pateikiamas išsamus tekstas skirtas supažindinti skaitytoją su geragogikos sąvoka ir geragoginiu požiūriu į ugdymo aplinkos organizavimą. Geragoginės koncepcijos veikia jau seniai, tačiau jos nėra plačiai paplitusios pedagogų ir senjorams skirtų edukacinių programų kūrėjų aplinkoje. Ši aplinka dinamiškai vystosi.

Tyrimas taip pat atskleidžia problemas, susijusias su senjorų įtraukimu į skaitmeninę visuomenę ir senjorams palankios skaitmeninės mokymosi bendruomenės kūrimu. 5

Leidiny s skirtas visiems pagyvenusiems žmonėms, nepriklausomai nuo to, ar jie yra Trečiojo amžiaus universitetų, senjorų klubų, nevyriausybinių organizacijų darbuotojai, ar pagyvenusių žmonių globėjai. Skaitytojas čia ras informacijos apie geragogikos interesų sritis, įdomių publikacijų iš kelių Europos Sąjungos šalių sąvadą, gerosios praktikos pavyzdžių - senjorų skaitmenines ir minkštąsias kompetencijas ugdančių projektų, įgyvendintų 24 Europos šalyse. Taip pat rekomendacijas ir patarimus, parengtus remiantis literatūros tyrimais ir paties leidinio autorių edukacinio darbo su senjorais patirtimi, susijusius su skaitmeniniam amžiui palankios mokymosi bendruomenės (angl. Digital Age-Friendly Learning Community, DAFLC) kūrimu.

2. PROJEKTAS DIGIT-GERA IR PARTNERYSTĖ

DIGIT-GERA projektas: GERAGOGIKOS METODOLOGIJA: SKAITMENINIAM AMŽIUI PALANKIOS MOKYMOSI BENDRUOMENĖS KŪRIMAS

DIGIT-GERA - tai "Erasmus+" projektas, kuriuo siekiama remti dalyvaujančių šalių vietos mokymosi aplinką ir skatinti vyresnio amžiaus žmonių socialinę įtrauktį į skaitmeninę visuomenę.

Tai suteikia plačias mokymosi galimybes ir leidžia senjorams pasinaudoti skaitmeninės visuomenės teikiamomis galimybėmis.

Projekto tikslai:

1. Bendros geragoginės metodikos sukūrimas ir gerosios patirties senjorų ugdymo srityje kaupimas.
2. Suaugusiųjų švietimo mokytojų ir instruktorių geragoginių metodikų mokymas, siekiant sukurti naują amžiaus žmonėms palankių skaitmeninių bendruomenių (DAFLC) metodiką.
3. Skatinti DigCompEdu naudojimą rengiant mokytojų mokymo kursus, kad jie įgytų Europos lygmeniu pripažintų skaitmeninių įgūdžių.
4. Skaitmeninės mokymosi bendruomenės, pritaikytos vyresnio amžiaus mokiniams, sukūrimas (DAFLC), kurioje mokytojai gali kurti užduotis ir pratybas vyresnio amžiaus mokiniams skaitmeninėje aplinkoje ir dalytis savo internetinių kursų patirtimi.

Partnerystė

Projektą įgyvendina 6 organizacijos ir (arba) institucijos iš 5 skirtingų Europos Sąjungos šalių (Lenkijos, Ispanijos, Prancūzijos, Portugalijos, Italijos), kurios turi patirties ir nuolatinių ryšių su kitomis švietimo, kultūros ir socialinėmis organizacijomis vietos lygmeniu. 7

PCKK Jolanta Ratyńska, Lenkija - koordinatorė

Nuo 2000 m. PCKK vykdo plačią švietėjišką veiklą. PCKK yra privatus švietimo centras, kurio misija - "Mes ugdome su vaizduote".

Nuo 2008 m. PCKK bendradarbiauja su Jeleniogórska Trečiojo amžiaus akademija ir reguliariai rengia mokymus senjorams IRT srityje.

2017-2019 m. PCKK vedė tobulinimosi seminarus 100 senjorų - vietos bendruomenių lyderių, o 2021 m. - kursus, skirtus daugiau kaip 160 suaugusiųjų, iš jų 125 vyresnio amžiaus žmonėms, tobulinti funkcinės skaitmenines kompetencijas.

E-SENJORAI: SENJORŲ INICIATYVA Į NTIC ASOCIACIJĄ, Prancūzija

"E-Seniors" yra ne pelno siekianti nevyriausybinė organizacija, įkurta 2005 m. "E-Seniors" siekia kovoti su e. atskirtimi siūlydama IRT mokymus senjorams (55 metų ir vyresniems žmonėms). Pagrindiniai organizacijos tikslai yra šie:

- ☑ sumažinti skaitmeninį atotrūkį tarp kartų,
- ☑ skatinti senjorų socialinį dalyvavimą,
- ☑ siūlyti senjorams laisvalaikį praleisti skatinančią veiklą.

Método Estudios Consultores SL, Ispanija

"Método" moko suaugusiuosius nuo pat savo įkūrimo 1999 m. Per tą laiką "Método" išmoko daugiau nei 400 000 mokinių, ir beveik visi jie yra suaugusieji. Tarp mokinių yra didelis procentas vyresnių nei 45 metų žmonių.

Mūsų bendrovė yra surengusi daugybę skaitmeninio kursų suaugusiesiems, pavyzdžiui, šiuo metu vykdomė regioninės valdžios projektą, skirtą suaugusiųjų skaitmeniniam raštingumui ugdyti, kurio metu daugiau nei 400 mokinių bus mokomi skaitmeninio pagrindų ir pažengusiųjų skaitmeninio turinio.

Integruotas valstybinis profesinio mokymo centras Misericordia, Ispanija

Centro Intregado Publico De Formacion Profesional Misericordia (CIPFPM) Profesinė vidurinė mokykla (Valensija, Ispanija) yra valstybinis centras, priklausomas nuo Valensijos švietimo ministerijos. CIPFPM yra didžiausia regiono profesinė vidurinė mokykla, kurioje mokosi daugiau kaip 3 000 mokinių ir dirba 200 mokytojų. Mokiniai gali mokytis šių profesinių šakų profesinių studijų: Verslo administravimas, sekretoriavimo studijos, prekyba, rinkodara, elektronika ir socialinės ir kultūrinės paslaugos.

Turime mokinių iki 65 metų, nes esame vienintelis profesinio mokymo centras, kuriame suaugusieji mokosi naktinėje pamainoje. Taip pat mokome pagal specialią suaugusiesiems skirtą programą "Antroji galimybė". Taip pat dėstome oficialius kursus bedarbiams.

UNIAO DAS PARGUESIAS DE GONDOMAR (SCOSME) VALBOM E JOVIM, Portugalija

União das Freguesias de Gondomar (S. Cosme), Valbom e Jovim yra viena iš šešių Gondomaro savivaldybės parapijų, kurioje gyvena apie 50 000 gyventojų. Būdama viešasis subjektas,

įstaiga turi daug vyriausybės nustatytų kompetencijų ir parengė daug projektų, susijusių su verslumu, užimtumu, mokymu, neformaliuoju švietimu visiems piliečiams - vaikams, jaunimui, suaugusiesiems ir senjorams, taip pat su socialine įtrauktimi, aktyviu senėjimu, socialiai remtinais žmonėmis, keliais projektais, susijusiais su vietos ir nacionaliniais savanorystės projektais.

Remiantis preliminariais 2021 m. gyventojų surašymo rezultatais, šios vietos valdžios teritorijoje gyvena 10381 vyresnis nei 65 metų gyventojas. Atsižvelgdami į tai, galime sustiprinti savo nuolatinius projektus, kuriuose daugiausia dėmesio skiriama vyresnio amžiaus žmonių švietimui:

- Gondomaro senjorų universitetas, pripažintas Senjorų universitetų ir akademijų kompetencijos tinklo nariu, turintis 400 studentų, yra neformalaus ugdymo projektas, kuriuo siekiama suteikti socialinį ir kultūrinį atsaką 50 metų ir vyresniems žmonėms.

Cooperativa Sociale Ipso F.A.C.T.O., Italija

Kooperatyvas. Soc. Ipso F.A.C.T.O. yra socialinis kooperatyvas (socialinės įmonės forma), kurį 2017 m. įkūrė grupė jaunų žmonių, siekdami pagerinti galimybes žmonėms iš savo teritorijos, Apulijos regiono (pietryčių Italijos regionas).

"Ipso F.A.C.T.O." veikla apima įvairias tikslines grupes - nuo jaunimo iki senjorų, nes mes, kaip organizacija, tikime kartų santykių stiprumu ir abipusiais kartų mainais.

3. APIE GERAGOGIKĄ, SENJORUS IR GERAGOGUS

3.1. KĄ DARO GERAGOGIKA?

Geragogija yra pedagoginis mokslas. Geragogija domina vyresnio amžiaus žmones, į kuriuos ji žvelgia iš plačiai suprantamo mokymosi visą gyvenimą perspektyvos. Šią sritį papildo vadinamoji auklėjimo iki senatvės tendencija, kuri galioja ir plačiajai visuomenei. Pagrindinis geragogikos domėjimosi objektas yra pagyvenusių žmonių vystymosi palaikymas fiziniame, protiniame, socialiniame, kultūriniame ir dvasiniame kontekste. Labai svarbu teisingai suprasti paramos sąvoką. Geragogijoje tai reiškia nedirektyvų individo vystymosi valdymą. Žmonės, atliekantys geragogo vaidmenį, daugiausia atlieka animatoriaus, patarėjo, tarpininko ar organizatoriaus vaidmenį, išlaikydami subjektyvų santykių pobūdį.¹

Geragogika yra praktinė disciplina, suteikianti priemones metodiniam darbui su vyresnio amžiaus žmonėmis. Pagyvenusiems žmonėms skirtos edukacinės veiklos tikslas – spręsti kasdienio gyvenimo problemas, gerinti gyvenimo kokybę.

Šiais laikais svarbi sritis, daranti įtaką gyvenimo kokybei, yra internetas ir skaitmeninės technologijos. Gebėjimas veikti skaitmeninėje visuomenėje tampa pagrindine vyresnio amžiaus žmonių vystymosi sritimi.

Į amžių orientuotos ugdymo funkcijos

Pasirinktos į amžių orientuoto ugdymo, įskaitant švietimą vyresniame amžiuje, funkcijos:

- Instrumentinės funkcijos - švietimas yra vaistas nuo įvairių esamų problemų ir sunkių gyvenimo situacijų, įskaitant savo senatvę;
- Socialinės, kultūrinės ir civilizacinės funkcijos – švietimas yra gyvenimo būdas, senatvės išgyvenimo būdas, turimo laiko užpildymas. Ugdomasis gyvenimo būdas gali būti ir kultūrinių bei civilizacinių veiksmų įtakos rezultatas, pabrėžiantis mokymosi vaidmenį žmogaus gyvenime ir raidoje, lemiantis socialinę individo padėtį per mokymąsi.

¹ A.Leszczyńska-Rejchert, Geragoka kaip pedagoginė subdisciplina – prielaidos ir įgyvendinimo formos, 2009 m.

- Auksologinės funkcijos – ugdymas – tai galimybė tobulėti, skatinanti asmenybės pokyčius, užkertanti kelią atrofijai, leidžianti prisitaikyti prie pokyčių, kuriuos sukelia pati senatvė ir pagyvenusio žmogaus gyvenamoji aplinka.²

Geragogikos metodika orientuota į pagyvenusio žmogaus savarankiškumą, jo valią, subjektyvius poreikius, mažinant objektyvių kartos pareigų perspektyvą.

Davidas Battersby ir Frankas Glendenningas pripažįsta, kad pagrindinė geragogos užduotis yra suteikti vyresnio amžiaus žmonėms galimybę savarankiškai ir kritiškai įvertinti savo gyvenimą ir patirtį, o tai savo ruožtu skatina aktyvumą ir refleksiją.³ Brianas Findsenas ir Marvina Formosa geragogiką skirsto į programas, skirtas vyresnio amžiaus žmonėms, norintiems mokytis, ir programas, skirtas pedagogams – vyresnio amžiaus žmonėms mokančius žmones.⁴

3.2. KRITINĖ GERAGOGIKA

Kritinė geragogija yra geragogikos atšaka, kuri, „priešingai nei senatvinė senatvė, švenčia įvairovę tarp vyresnio amžiaus žmonių ir pabrėžia požiūrį į vėlesnį gyvenimą kaip gilus kūrybiškumo laikotarpį, kai vyresni žmonės gali pasitelkti kūrybines galimybes apmąstyti savo savo unikalias istorijas“ ir asmeniniam gydymui bei problemų sprendimui (Hickson & Housley, 1997). Žvelgiant iš kritinio geragogikos požiūrio, mokymasis vėlesniame amžiuje suteikia galimybę vyresnio amžiaus žmonėms įgyti didesnę asmeninę kontrolę ir savarankiškumą (Glendenning & Battersby, 1990). Remiantis šiuo požiūriu, vyresni mokiniai remiami siekiant tikslų, kurie, pasak Maderer ir Skiba (2006), gali būti priskirti prie orientuotų į asmenį (protinių ir fizinių kompetencijų ugdymas ar palaikymas, pasitenkinimas gyvenimu, savarankiškas įsitraukimas į prasmingą veiklą). ; orientuotas į kitus (socialinė atsakomybė, įsipareigojimas ir sąmoningumas); ir susitelkęs ties šiuo klausimu (susipriešinimas su naujais iššūkiams asmeniškai svarbiose srityse). Šios idėjos palaikomos mokymosi kontekstuose, kur mokytojo vaidmuo yra bendradarbiauti su mokiniais, o ne nuolaidžiauti, ugdyti bendruomeniškumo ir socialinės įtraukties jausmą (Włodkowski, 2008). Žvelgiant iš šios perspektyvos, mokymas ir mokymasis apima dialogą, derybas, refleksiją ir vyresnio amžiaus besimokančiųjų savarankiškumo mokymosi patirtimi skatinimą (Formosa, 2002).⁵

² E. Kowalska-Dubas, Geragoga kaip pedagoginė podisciplinė, 2020 m

³D. Battersby, F. Glendenning, Reconstructing Education for Old Adults: An E-Laboration of the Statement of First Principles, „Australian Journal of Adult and Community Education“, 1992, t. 32, nr 2, s. 120

⁴ B. Findsen, M. Formosa, Mokymasis visą gyvenimą vėlesniame gyvenime, SensePublishers, Roterdamas, Bostonas–Taipėjus 2011, s. 55

⁵ A. Creech, S. Hallam, „Critical geragogy: A framework for facilitating vyresniems besimokantiems bendruomenės muzikai“, Londono švietimo apžvalga, 13 tomas, 1 numeris, 2015 m. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1160345.pdf> prieiga 2022-12-30

3.3. SENJORAI IR MOKYMASIS

Su amžiumi stebimas senjorų socialinių vaidmenų ir veiklos kaita. Tyrėjai suformulavo pvz. sėkmingo senėjimo teorija, vadinama selektyvaus optimizavimo su kompensavimo teorija. Remiantis šia teorija, su amžiumi žmogus pasirenka sau tokias veiklos sritis, kurios atitinka jo įgūdžius, interesus ir aplinkos, kurioje jis gyvena, reikalavimus. Optimizavimas reiškia senjoro turimų funkcionavimo galimybių tobulinimą arba išsaugojimą, o kompensacija – naujų veiklos sričių paieška vietoj tų, kurios buvo svarbios ankstesniame gyvenime. (D. Seredyńska, 2013). Kita vertus, gyvenamosios aplinkos reikalavimai krypta į didėjantį skaitmeninimą.

Kuriant edukacinį pasiūlymą ir tobulėjimo pasiūlymus senjorams, verta atsižvelgti į tai, taip pat į šešias sėkmingo senėjimo dimensijas (B.J. Fisher ir D.K. Specht, 1999):

- tikslo jausmas
- sąveika su kitais
- Asmeninis tobulėjimas
- savęs priėmimas
- autonomija
- sveikata.⁶

Geragoginio požiūrio raktas yra suvokimas, kad didžioji dauguma vyresnio amžiaus besimokančiųjų jau yra baigę savo profesinę veiklą. Vadinasi, su darbo aplinka susijusių žinių skubiai nereikia. Senjorai pradeda mokytis iš vidinio noro išlikti aktyviems. Trečiojo amžiaus žmonės skatinantys dalyvauti mokymosi visą gyvenimą programose kyla iš šiam gyvenimo etapui būdingų poreikių:

- noras plėsti žinias ir (arba) tobulinti turimus įgūdžius,
- noras įgyti naujų kompetencijų; jie dažnai išmoksta tai, ko neturėjo galimybės ir laiko išmokti jaunesniame amžiuje,
- poreikis prisitaikyti prie nuolat besikeičiančio pasaulio,
- integruojantis
- būtinybė dalyvauti visuomenei ir vietos bendruomenėms naudingoje veikloje.

⁶ A.Kozerska, Teorizacijos apie senjorų ugdymą būdai,

Šiuolaikiniai senjorai – įvairovės kriterijai

Dėl nuolat didėjančio pagyvenusių žmonių skaičiaus Europos visuomenėse didėja plėtros paslaugų jiems poreikis.

Į kokius aspektus turėtų atsižvelgti žmonės, organizuojantys mokymąsi senjorams?

Suaugusiųjų švietimo teikėjų iššūkis yra didžiulė besimokančiųjų įvairovė.

Grupės įvairovę galima analizuoti įvairiuose kontekstuose.

- **Amžiaus kriterijai**

PSO mano, kad 60 metų amžius yra senatvės pradžia. Vėlesniame gyvenimo tarpsnyje išskiriami trys etapai: 60-75 metų - senatvė (vadinamoji ankstyva senatvė), 75-90 metų - senatvė (vadinamoji vėlyvoji senatvė), 90 metų ir daugiau. - garbingas amžius (vadinamasis ilgaamžiškumas). Vėlyvoji branda šiandien trunka labai ilgai ir vis dar ilgėja. Todėl gerontologai – specialistai, sprendžiantys įvairius senėjimo aspektus (medicininius, socialinius, ekonominius, psichologinius ir kt.) kalba ne tik apie „trečiąjį amžių“, bet ir apie „ketvirtą“. Pastarasis terminas vartojamas 75–80 metų žmonėms apibūdinti.

- **Išsilavinimo ir patirties kriterijus**

Statistiniai duomenys rodo, kad Lenkijoje 2002 metais tarp 60-64 metų amžiaus žmonių aukštąjį išsilavinimą turėjo 8,1 proc. Kita vertus, tarp tuometinių 40–44 metų amžiaus žmonių 10,8% šios amžiaus grupės žmonių turėjo universiteto diplomus.⁷

Šiuo metu žmonės, kuriems tada buvo 40–44 metai, įžengia į senatvę ir, duomenimis, pasižymi aukštesniu išsilavinimu nei jų bendraamžiai prieš 20 metų. Lenkijoje po truputį daugėja labai gerai besimokančių senjorų, šie žmonės vis geriau pasiruošę savarankiškam protiniam darbui. Ispanijoje 2014 m. 56–64 metų amžiaus grupėje aukštąjį išsilavinimą turėjo 21 proc., o 2020 m. – 28 proc.⁸

Italijoje aukštą išsilavinimą turinčių 60 metų ir vyresni žmonių procentas išaugo nuo 7 % 2014 m. iki 9 % 2020 m.⁹

Portugalijoje pastebime panašų senjorų išsilavinimo pagerėjimą. 2010 metais aukštąjį išsilavinimą turinčių 65 metų amžiaus žmonių sudarė 8 proc., o 2020 metais jau 11 proc.¹⁰

Kaip ir Lenkijoje, gerai išsilavinusių senjorų skaičius kiekvienoje šalyje partnerėje bėgant metams auga.

⁷ GUS, https://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/kielce/ASSETS_rap_ludnosc_2.pdf žiūrėta 2022 m. rugpjūčio 14 d

⁸ Šaltinis: Švietimo ir mokyimo statistika. Eurostatas

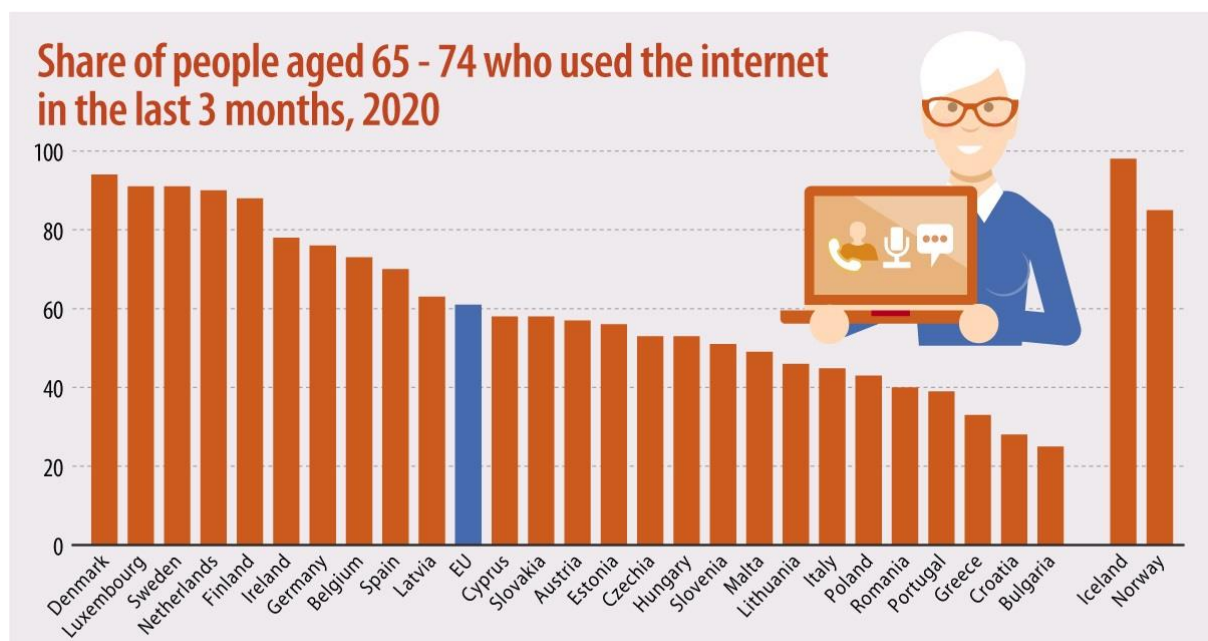
⁹ Šaltinis: <http://dati.istat.it/>

¹⁰ Šaltinis: PORDATA

Išsilavinimo lygio kilimas gali būti svarbi priežastis keisti vyresnio amžiaus žmonių poreikius, lūkesčius ir siekius. Tai svarbi prielaida švietimą visą gyvenimą organizuojančioms institucijoms nuolat atnaujinti savo plėtros pasiūlą.

- **Skaitmeninių technologijų naudojimo patirties kriterijus**

Šiais laikais pagrindinis skaitmeninių technologijų naudojimo patirties rodiklis yra žmonių, besinaudojančių internetu, skaičius. EUROSTAT paskelbtais duomenimis, 2021 m. kad 65-74 metų amžiaus grupėje Europos vidurkis internetu besinaudojančių žmonių yra 61 proc. Šalis, kurioje daugiausiai senjorų naudojami internetu, yra Danija su 94 proc. Prasčiausias rezultatas užfiksuotas Bulgarijoje, kur internetu naudojasi tik 25% tokio amžiaus žmonių. Iš 27 apklaustų Europos Sąjungos šalių Portugalija užima 24 vietą, kurioje internetu naudojasi 39 % 65–74 metų amžiaus žmonių, Lenkija užima 22 vietą (43 procentas), Italija užima 21 vietą, kurioje internetu naudojasi 44 % senjorų . Ispanija viršijo ES vidurkj, o duomenų iš Prancūzijos nebuvo.

France: 2020 data not available. As a result, the EU aggregate has been estimated.

ec.europa.eu/eurostat

Šaltinis: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/edn-20210517-1?redirect=%2Feurostat%2F> (žiūrėta 2022 m. rugpjūčio 16 d.)

Kiekvienoje brandaus amžiaus besimokančiųjų grupėje stebime įvairius skaitmeninius įgūdžius. Prieiga prie interneto čia nėra svarbiausia, nes beładžiu internetu besinaudojančių žmonių skaičius nuolat auga. Pavyzdžiui, Lenkijoje, CBOS duomenimis, 2022 metų birželį atlikto tyrimo metu 89% vyresnių nei 65 metų žmonių patvirtino, kad naudojami beładžiu

internetu.¹¹ Remiantis CBOS tyrimais, skaitmeninių technologijų naudojimas koreliuoja su išsilavinimo lygiu.

Lenkijoje atlikti tyrimai rodo, kad didžioji dalis vyresnio amžiaus žmonių, kurie nesinaudoja internetu, juo nesinaudoja dėl tokio poreikio ar atitinkamų įgūdžių stokos.¹²

Pastaraisiais metais sunkmečio pandemijos ir socialinės izoliacijos metu labai padaugėjo skaitmeninėmis technologijomis besinaudojančių žmonių, taip pat ir vyresniųjų grupėje.

Rengiantis dirbti brandaus amžiaus mokinių grupėse, kuriant edukacines programas, reikia atsižvelgti į tai, kad mokslininkai vis dažniau atkreipia dėmesį ne tik į chronologinį ir biologinį amžių, bet ir į tokius veiksnius kaip gyvenimo būdas, aktyvumo lygis ar psichofizinė būklė.

3.4. GERAGOGAS IR GERAGOGO DARBO METODIKA

Kas yra geragogas?

Geragogas – tai kiekvienas žmogus, kuris imasi tyčinių veiksmų pagyvenusio žmogaus vystymuisi palaikyti.

Anna Leszczyńska-Rejchert rašo, kad senatvės pedagogika (geragogija) turėtų turėti universalus matmuo, o tai reiškia, kad jis gali:

- vykdyti tiek profesionalų, tiek kitų senjorų ugdymą organizuojančių asmenų;
- būti naudojamas įstaigose ir organizacijose, orientuotose į institucinį vystymo darbą su pagyvenusiais žmonėmis, pavyzdžiui, trečiojo amžiaus universitetuose, senjorų klubuose ir su jaunesniais žmonėmis, kai vykdomos ugdymo iki senatvės programos.¹³

Tarp daugybės profesionalių geragogo užduočių A. Leszczyńska-Rejchert mini:

- geragogas diagnozuoja žmonių, su kuriais dirba, poreikius ir problemas bei jų galimybes;
- prisideda prie senjorų naujų žinių ir įgūdžių įgijimo, remia juos ugdant interesus, formuojant nuostatas, skatina mąstyti apie save ir dėti pastangas tobulėti;
- padeda pagyvensiems žmonėms suprasti, priimti ir prisitaikyti prie jų funkcionavimo pokyčių fizinėje, psichinėje ir socialinėje dimensijoje;
- inicijuoja, skatina ir remia senjorų veiklą įvairiomis formomis;

¹¹ CBOS, mokslinių tyrimų komunikatas Nr. 77/2022 Interneto naudojimas 2022 m
https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2022/K_077_22.PDF (žiūrėta 2022 m. rugpjūčio 16 d.

¹² Pagyvenusių žmonių padėtis Lenkijoje 2018 m., red. D. Wyszowska, M. Gabińska, S. Romańska, Varšuva, Balstogė 2020 m.

¹³ A.Leszczyńska-Rejchert, Geragoka kaip pedagoginė subdisciplina – prielaidos ir įgyvendinimo formos, 2009 m.

- tai padeda brandiems žmonėms išlaikyti arba susigrąžinti nepriklausomybę ir atsakomybę už savo gyvenimą.¹⁴

Geragogo darbo metodika

Efektyvaus darbo su brandžiais žmonėmis pagrindas – platus jų fizinio, protinio, socialinio ir funkcinio vystymosi taisyklių žinojimas, kurio dėka galima nustatyti jų poreikius ir realias galimybes ugdymo srityje. Kartu reikia atsiminti, kad ši grupė viduje yra labai įvairi ir reikalauja metodų pritaikymo bei individualizavimo.¹⁵

Ugdymo proceso planavimas

Ugdymas, kaip planinis mokymasis pagal anksčiau parengtą programą, numato atliktų veiksmų poveikį. Švietėjiškame darbe su senjorais planavimas turėtų vykti dviem etapais. Pirmą, proceso planavimą, kurį atlieka geragogas, o vėliau pačių dalyvių, bendrai apsisprendžiančių ir tam tikru mastu atsakingų už savo ugdymą, įtraukimas.

Tam, kad edukacinė veikla būtų efektyvi, turi būti sukurti konkretūs ugdymo tikslai. Tai sąmoningi mokymosi rezultatai, kurie bus pagrindas planuojant mokymo metodus, turinį ar pažangos stebėjimo būdus.

Tikslai turėtų būti susiję su pokyčiais, kuriuos planuojama pasiekti besimokančiųjų žinių, įgūdžių ir požiūrių požiūriu. Tikslas nėra pateikti konkrečios medžiagos, atlikti pratimus ar užduotis. Tikslas apibrėžia pokyčius, kurie turi įvykti suaugusiame besimokančiame.¹⁶

Darbo metodai

Aukšta besimokančių senjorų motyvacija ir turtinga gyvenimiška patirtis yra pagrindas vesti praktinius užsiėmimus, pvz. diskusijų komandose, grupiniuose projektuose. Mokymai, demonstravimas, atvejo analizė, inscenizacija, rankų darbas ir stebėjimas bus gerai. Subrendę žmonės taip pat noriai klauso paskaitų ir nori ruošti užsiėmimams skaitydami knygas ir mokslinę medžiagą (Simson et al. 2001).

Svarbiausias principas – individualus mokymo metodų pritaikymas konkrečios dalyvių grupės poreikiams.¹⁷

Skaitmeniniame ugdyme yra ir „smėlio dėžės metodas“ – savęs patikrinimas, tikrinimas, klaidų darymas ir pamažu mokymasis naudotis kompiuteriu ar išmaniuoju telefonu.¹⁸

¹⁴ A.Leszczynska-Rejchert, Geragoka kaip pedagoginė subdisciplina – prielaidos ir įgyvendinimo formos, 2009 m

¹⁵ M. Kilian, Žmonių ugdymo senatvėje metodika: pagrindinės gairės ir principai, 2015 m.

¹⁶ Ten

¹⁷ M. Kilian, Žmonių ugdymo senatvėje metodika: pagrindinės gairės ir principai, 2015 m.

¹⁸ „Skaitmeniniai debiutantai – prisijaukinimo technologijos“, ATASKAITA Kaip senjorai naudoja technologijas?, 2021 m.

Turinio išdėstymas

Darbas su senjorams skirtu turiniu turėtų būti struktūrizuotas ir pritaikytas pagal šias taisykles:

- nuo žinomo iki nežinomo,
- nuo lengvo iki sunkaus,
- nuo bendro iki konkretaus,
- nuo pavyzdžių iki abstrakcijų.

Klausimai turėtų būti pateikiami logiškai ir struktūriškai, įskaitant preambules, išvardijimus, pasikartojimus ir santraukas.¹⁹

Senjorams patinka linijinis turinio vaizdas. Tai glaudžiai susiję su mokymosi iš knygų įpročiais.²⁰ Rekomenduojama vartoti paprastą kalbą, be nereikalingų komentarų ir nukrypimų, aiškių ir trumpų nurodymų. Atsižvelgiant į tai, kad vyresnio amžiaus žmonėms reikia daugiau laiko įgyti naujų įgūdžių, verta duoti rašytinius nurodymus, prie kurių besimokantysis gali sugrįžti, prisiminti. Taip pat naudinga planuoti trumpesnes treniruotes ir daryti apibendrinimus bei pakartojimus.

Mokymosi rezultatų vertinimas

Senjorų mokymosi rezultatų vertinimas nėra susijęs su formaliais vertinimais. Formalus požiūris gali sukelti vertinimo baimę ir trukdyti vyresnio amžiaus žmonėms priimti iššūkius.

Svarbus subjektyvus dalyvio požiūris į savo mokymosi pažangą.

Naudojamos įvairios geragogo ir dalyvių grįžtamojo ryšio formos.

Pagyvenusių žmonių ugdymo proceso organizavimo principai

Suaugusiųjų motyvacija mokytis, pasak M. Knowles (Knowles ir kt., 2009), priklauso nuo jų įsitikinimo, kad:

- gali sėkmingai mokytis
- turėti įtakos mokymosi procesui, planuoti tikslus, įgyvendinimo būdus
- jie išmoksta svarbių ir reikalingų dalykų realiame gyvenime
- jiems patinka mokytis

M. Kilianas prie minėtų veiksnių priskiria šias pagyvenusių žmonių mokymosi organizavimo taisykles:

- sėkmė – individualizavimo ir kompensavimo principas
- valia – aktyvinimo principas ir savarankiškumo principas mokymosi procese
- vertybė – gyvenimiškos patirties panaudojimo principas ir įgytų žinių bei įgūdžių naudingumo principas

¹⁹ | M. Kilian, Žmonių ugdymo senatvėje metodika: pagrindinės gairės ir principai, 2015 m.

²⁰ „Skaitmeniniai debiutantai – prisijaukinimo technologijos“, ATASKAITA Kaip senjorai naudoja technologijas?, 2021 m.

- Malonumas – abipusės pagarbos principas, teigiamo pasitenkinimo principas ir įtraukimo principas.²¹

Ruošdamasis darbui geragogas turėtų suprasti šiuos principus ir su jais susitapatinti, kad jie natūraliai atsirastų jo darbo aplinkoje.

3.5. GERAGOTIKA LEIDINIUOSE

Toliau gilinantis į geragogiką ir darbo metodus senjorų ugdymo srityje, skaitytojui gali padėti ir toliau cituojami leidiniai.

Leidinyje Senėjimas ir suaugusiųjų švietimas, D. Ker²² pristato pedagoginės minties raidą suaugusiųjų švietimo kontekstuose anglo-germanų srityse ir Prancūzijoje. Skaitytojas gali susipažinti su penkiais vyresnio amžiaus žmonių mokymo modeliais ir terminų apibrėžimais:

- edukacinė gerontologija – modelis, galiojantis angliškai kalbančiame pasaulyje (JAV);
- geragogija – anglo-australiškas modelis;
- gerontagogija ir geragogija – modelis ir terminai, atsirandantys vokiečių ir prancūzų kultūrinėje erdvėje;
- geragogija – bendras ir integracinis modelis, aprašytas autorių, pvz. vokiečių ir prancūzų; A. Zychas, lenkas edukologijos profesorius, taip pat yra geragogikos propaguotojas;
- integralus švietimas visą gyvenimą – prancūzų autorių darbuose randamas modelis, pasisakantis už edukacinės gerontologijos įtraukimą į mokymąsi visą gyvenimą, siekiant išvengti pagyvenusių žmonių segregacijos ugdymo įstaigose.

Leidinyje taip pat aptariama vyresnio amžiaus žmonių mokymo specifika, kuri skiriasi nuo andragogikos. Tai taip pat parodo bendrus abiejų požiūrių elementus ir plėtoja pagyvenusių žmonių mokymo perspektyvas.

Prieiga prie leidinių: <https://www.cairn.info/revue-savoirs-2011-2-page-11.htm>

Geragogijos išsidėstymą tarp kitų pedagogikos mokslų ir kaip geragogikos sampratas pritaikyti praktikoje parodo A. Leszczyńska-Rejchert straipsnyje Geragogika kaip pedagoginė podisciplina - prielaidos ir įgyvendinimo formos.²³ Autorius atsako į klausimus:

- Kam skiriama geragogija?

²¹ M. Kilian, Žmonių ugdymo senatvėje metodika: pagrindinės gairės ir principai, 2015 m.

²² Dominikas Kernas, *Senėjimas ir suaugusiųjų švietimas* In *Žinios 2011/2 (nr. 26)*, nuo 11 iki 59 puslapių, <https://www.cairn.info/revue-savoirs-2011-2-page-11.htm> žiūrėta 2022-12-30

²³ Anna Leszczyńska-Rejchert, *Geragoga kaip pedagoginė subdisciplina – prielaidos ir įgyvendinimo formos*, Chowanna 2, 225-233, 2009, <https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Chowanna/Chowanna-r2009-t2/Chowanna-r2009-t2-s225-233/Chowanna-r2022-t2-s-233.pdf> žiūrėta 2022 m. gruodžio 30 d

- Kokios jo pagrindinės prielaidos?
- Kaip geragogiką galima įgyvendinti praktiškai?

Prieiga prie leidinių: <https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Chowanna/Chowanna-r2009-t2/Chowanna-r2009-t2-s225-233/Chowanna-r2009-t2-s225-233.pdf>

Geragogijos įtraukimas į mokymosi visą gyvenimą (MLL) tendenciją parodytas skyriuje „Geragogija“, iš knygos „Mokymasis visą gyvenimą vėlesniame gyvenime“ (p. 103-116).²⁴ Autoriai B. Findsenas ir M. Formosa analizuoja vėlyvuosius metus pasiekusių kohortų mokymosi visą gyvenimą potencialą. Jie taip pat veda diskursą apie vyresnio amžiaus žmonių vaidmenį sudėtingose mokymosi visą gyvenimą srityse. Čia pateikiamas turinys pateikia holistinį vaizdą apie vyresnio amžiaus žmonių mokymosi reiškinį, atsižvelgiant į su mokymusi susijusias teorijas, tyrimus ir politiką. Autoriai aptaria vyresnio amžiaus žmonių dalyvavimo ugdyme modelius, atkreipdami dėmesį į psichologiniais elgesio modeliais pagrįstus tyrimus. Jie analizuoja vyresnio amžiaus žmonių mokymąsi asmeninės motyvacijos požiūriu, atsižvelgdami į socialinių grupių įvairovę ir gyvenimo patirtį. Vadove taip pat aptariami svarbiausi barjerai, trukdantys senjorams dalyvauti ugdyme, situaciniai, instituciniai, informaciniai ir psichosocialiniai barjerai. Čia taip pat atsiskleidžia neigiami stereotipai apie mokymąsi vėlyvame amžiuje.

Prieiga prie leidinių: https://www.researchgate.net/publication/312833579_Geragogy

Vienas iš pagrindinių geragogikos tikslų – parengti tiriamąjį geriau ir sąmoningiau susidoroti su fiziniais, organiniais ir funkciniais pokyčiais, kuriuos gali patirti ateityje. Taip siekiama padėti pagyvenusiems žmonėms siekti geresnės gyvenimo kokybės ir patenkinamesnio senėjimo, taip pat parengti visuomenę geresniam senjorų funkcionavimo aplinkoje organizavimui. Portugalijoje, kaip ir daugelyje pasaulio šalių, Trečiojo amžiaus universitetai šiuo atžvilgiu atlieka svarbų vaidmenį. Gerontologija ir socialinis švietimas: vyresnieji pasaulio universitetai ir portugališkas U3A modelis²⁵, pristato III amžiaus universitetus pasaulyje ir Portugalijoje priimtą modelį.

Prieiga prie leidinių:

<https://repositorio.ipsantarem.pt/bitstream/10400.15/3868/1/Book%20Gerontology%20and%20Senior%20Education.pdf>

²⁴ B. Findsenas, M. Formosa, *Geragogija* in *Mokymasis visą gyvenimą vėlesniame gyvenime* (p. 103–116), 2011 m. https://www.researchgate.net/publication/312833579_Geragogy žiūrėta 2022-12-30

²⁵ L. Jacinto, Gerontologija ir socialinis švietimas: vyresni universitetai pasaulyje ir portugališkas U3A modelis, <https://repositorio.ipsantarem.pt/bitstream/10400.15/3868/1/Book%20Gerontology%20and%20Senior%20Education.pdf> prieiga 2022-12-30

Trečiojo amžiaus universitetų institucinę raidą Portugalijoje taip pat aprašo E. Costa Veloso straipsnyje Learning for old adults in Portugal: Universities of the Third Age in a state of change. (Mokymasis pagyvenusiems žmonėms Portugalijoje: Trečiojo amžiaus universitetai pokyčių būsenoje)²⁶

Prieiga prie leidinių: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1164159.pdf>

Kritiška geragoginė perspektyva mato, kad mokymosi potencialas vėlesniame gyvenime yra transformuojantis ir suteikiantis galių, ypač kai mokymo ir mokymosi kontekstai teikia pirmenybę senjorų balsui ir poreikiams. Kai jos apima bendradarbiavimą, dialogą, savarankiškus veiksmus ir apmąstymus. Tokia perspektyva pradeda dominuoti Portugalijoje, nes čia visada buvo perimtas angliškas neformaliojo pagyvenusių žmonių švietimo modelis.

Kritinė geragogija minima straipsnyje, aprašančiame JK atliktus tyrimus, pavadinimu Kritinė geragogija: vyresnio amžiaus besimokančiųjų bendruomenės muzikos palengvinimo sistema. (Kritinė geragogija: sistema, padedanti vyresnio amžiaus mokiniams mokytis muzikos bendruomenėje.)²⁷

Prieiga prie leidinių: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1160345.pdf>

Vyresnio amžiaus žmonių mokymo metodikos tema: užsiėmimų planavimas, jų tikslų, metodų, turinio apibrėžimas, žinių įgijimas ir mokymosi pažangos vertinimas M. Kiljanas ėmėsi straipsnyje Žmonių ugdymo senatvėje metodika – pagrindai. patarimai ir principai.²⁸

Čia ypatingas dėmesys buvo skiriamas suformuluotiems senjorų mokymo principams. Šis straipsnis gali būti praktinis vadovas žmonėms, kurie kuria senjorams skirtas tobulėjimo programas.

Prieiga prie leidinių:

https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Forum_Pedagogiczne/Forum_Pedagogiczne-r2015-t1/Forum_Pedagogiczne-r2015-t1-s171-185/Forum_Pedagogiczne-r2015-pdf1-1-8.

Skaitytojas, kuris renkasi aktyvų senėjimą²⁹, atidžiai perskaite 7 skyrių „Švietimas visą gyvenimą“ (p. 281-316), rasite šiuos metodinius pasiūlymus, kaip mokytis visą gyvenimą:

²⁶ E. Veloso mene. Mokymasis vyresnio amžiaus žmonėms Portugalijoje: Trečiojo amžiaus universitetai pokyčių būsenoje. Australijos suaugusiųjų mokymosi žurnalas, 57 tomas, 3 numeris, 2017 m. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1164159.pdf> prieiga 2022-12-30

²⁷ Andrea Creech, Susan Hallam, Kritinė geragogija: vyresnio amžiaus besimokančiųjų bendruomenės muzikos palengvinimo sistema, Londono švietimo apžvalga, 13 tomas, 1 numeris, 2015 m. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1160345.pdf> prieiga 2022-12-30

²⁸ M. Kiljan, Žmonių ugdymo senatvėje metodika. Pagrindinės gairės ir taisyklės, Pedagoginis forumas 2015/1, https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Forum_Pedagogiczne/Forum_Pedagogiczne-r2015-t1/Forum_Pedagogiczne-r2015-t1-s171-185/Forum_Pedagogiczne-r2015-pdf1-1-8. prieiga 2022-12-30

²⁹ Purificación Causapié Lopesino red., Active Aging, s.281-316, https://imserso.es/documents/20123/102884/8088_8089libroblancoenv.pdf/358004b5-399a-236b-bf30-bb88e8946059 žiūrėta 2022-12-30

1. Rekonstrukcijos procesų skatinimas taikant aktyvias, praktines metodikas reflektuojančioje ir interaktyvioje mokymosi aplinkoje.
2. Teikti pagalbą kuriant puikią edukacinę sąveiką tarp mokytojų ir mokinių. Tinkamas didaktinių užduočių suplanavimas, bandymas plėtoti mokytojo pagalbą asmenų ir grupių savarankiškumui stiprinti.
3. Naudojant psichocentrines mokymo strategijas, tokias kaip:
 1. Bendradarbiaujantis tyrimas, skatinantis mokytis iš asmeninės patirties ir apmąstymų tarp bendraamžių.
 2. Kartų ugdymo programos, kuriose svarbi sąveikos kokybė ir vienodų bei besikeičiančių vaidmenų ugdymas.
 3. Savarankiškas mokymasis, kai mokiniai gali susitvarkyti ir naudotis savo ištekliais, pavyzdžiui, IKT.
 4. Mokymasis atvejo pagrindu, pageidautina dalyvių pasirinktomis temomis, iš kurių gali būti formuluojami mokymosi tikslai.
 5. Studentų apibrėžtų projektų kūrimas. Tam reikia, kad studentai dalyvautų visuose etapuose: rengimo, tobulinimo ir vertinimo.

Prieiga prie leidinių:

https://imerso.es/documents/20123/102884/8088_8089libroblancoenv.pdf/358004b5-399a-236b-bf30-bb88e8946059

Labai įdomūs yra neurologijos tyrimų rezultatai, kurie neabejotinai turėjo įtakos požiūriui į mokymąsi iki senatvės. Jie rodo, kad žmogaus smegenys yra neuroplastinės ir kad jos gali suaktyvinti svarbius kompensacinius reiškinius, galinčius sustabdyti pažinimo nuosmukį.

M. Cardona straipsnyje Mokytis kalbų senatvėje galima ir sveika. Smegenys mums sako, kodėl. (Apprendere le lingue nella terza età è possibile ed è salutare. Il cervello ci dice perchè), rašo: Iki trečiojo amžiaus nerviniai pokyčiai pastebimi kaip kalbos mokymosi funkcija. Tai patvirtina hipotezę, kad net ir esant ribotam plastiškumui kalbų mokymasis gali sukurti bendrą kognityvinę naudą vyresnio amžiaus žmonėms, visų pirma didinant pažinimo rezervą. Funkcinis ir struktūrinis smegenų degradavimas yra neginčijamas faktas. Tačiau didelė literatūra parodė, kad smegenys suaktyvina kompensacinius procesus, galinčius sustabdyti ir neutralizuoti neigiamą senėjimo poveikį.

Šiuo požiūriu kalbų mokymasis atlieka ypač svarbų vaidmenį, o tai rodo teigiamą poveikį senatvėje neuropsichologiniu ir socialiniu bei kultūriniu lygmenimis, kalbant apie sėkmingą senėjimą ir mokymąsi visą gyvenimą.³⁰

Prieiga prie leidinių: <https://www.e-publicacoes.uerj.br/index.php/revistaitalianouerj/article/view/67581/42228>

³⁰ M. Cardona, Mokytis kalbų senatvėje galima ir sveika. Smegenys mums sako, kodėl, 2021 m. <https://www.e-publicacoes.uerj.br/index.php/revistaitalianouerj/article/view/67581/42228> žiūrėta 2022-12-30

4. ŠVIETIMO PROGRAMOS, SKIRTOS SENJORŲ, KAIP SKAITMENINIŲ PILIEČIŲ, KOMPETENCIJOMS STIPRINTI. DRAUGIŠKAS AMŽIUI, PAREMTAS GERAGOTIKOS METODIKA

Internetas ir skaitmeninės technologijos yra neatsiejama šiuolaikinio gyvenimo dalis, todėl naudojimas jomis yra svarbus senjorų socialinio dalyvavimo aspektas. Padėti senjorams tapti kompetentingais, saugiais ir pasitikinčiais interneto vartotojais tampa pagrindiniu senjorų išsilavinimą teikiančių organizacijų tikslu.

Kiekvienas, kuris naudoja internetu ir technologijomis, yra skaitmeninis pilietis. Skaitmeniniai piliečiai įsitraukia į visus visuomenės aspektus – nuo politikos iki elektroninės prekybos iki socialinės žiniasklaidos ryšio.

IRT gali sudaryti sąlygas aktyviam senėjimui palengvinant prieigą prie informacijos ir sveikatos priežiūros, viešųjų paslaugų ir kultūros bei daugelio kitų kasdienio gyvenimo aspektų.

Kartu svarbu suvokti būtinybę nuolat dirbti su senjorais minkštųjų įgūdžių ugdymo ir santykių kūrimo realiame gyvenime srityje, nes tik tai suteikia galimybę gyventi ilgą, sveiką ir tvarų gyvenimą.

Skaitmeninis pilietiškumas yra nuolat tobulėjanti tinkamo, atsakingo ir įgalinto technologijų naudojimo norma. Taip pat svarbu tai atsiminti virtualus pasaulis yra tik realaus pasaulio tęsinys, todėl socialinis elgesys turi išlikti toks pat.

Pagyvenę skaitmeniniai piliečiai turi įgūdžių atsakingai, etiškai ir teisėtai, tvariai ir saugiai naudoti technologijas ir internetą.

Siekdami įgalinti senjorus kaip skaitmeninius piliečius, mes remiamės

9 skaitmeninį pilietiškumą apibūdinantys elementai.

1. **Skaitmeninė prieiga**- suvokimas, kad prieigos prie technologijų apribojimai kelia grėsmę atskirčiai. Šis supratimas turėtų lydėti tiek įvairių paslaugų, kurios tampa vis sunkiau prieinamos analoginiame pasaulyje, tiekėjus, ir senjorus, kuriems tai gali būti motyvacija ugdyti skaitmenines kompetencijas.
2. **Skaitmeninė prekyba**- plačiai apibrėžiamas kaip keitimasis prekėmis ir paslaugomis, pagrįstas saugiu ir pagrįstu sprendimų priėmimu. Skaitmeninis pilietis skatina žmones priimti skaitmeninę prekybą ir toliau judėti link saugaus apsipirkimo, banko ir kitų komercinių sandorių naudojimo.
3. **Skaitmeninis bendravimas**- apima visus skaitmeninio ryšio kanalus. Tikimasi, kad skaitmeninis pilietis supras žiniasklaidą ir gebės pasirinkti tinkamas komunikacijos priemones.

4. **Skaitmeninis etiketas(Skaitmeninis etiketas)**-nurodo elektroninius elgesio ar procedūrų standartus, kai naudojami skaitmeniniai įrenginiai. Tai skatina tinkamą elgesį ir veiklą internete. Tai taip pat reiškia bet kokią elgesį, susijusį, pavyzdžiui, su kultūriniu mobiliųjų įrenginių naudojimu aplinkiniams.
5. **Skaitmeninis raštingumas arba sklandumas**– skaitmeninę kompetenciją apima kaip informacinių kompetencijų visumą, apimančią gebėjimą ieškoti informacijos, ją suprasti ir įvertinti jos patikimumą bei aktualumą, ir skaitmeninę kompetenciją, apimančią gebėjimą naudotis kompiuteriu ir kitais elektroniniais prietaisais, naudotis internetu, naudoti įvairių tipų programas ir programinę įrangą. Pasirengimas prisitaikyti prie besikeičiančių technologijų taip pat yra labai svarbus.
6. **Skaitmeninė sveikata ir gerovė**- reiškia fizinę ir psichinę gerovę skaitmeniniame pasaulyje. Nurodo dėmesį į ekrano laiką ir ergonomiką. Gebėjimas suderinti skaitmeninį ir realų pasaulį yra raktas į sveiką ir subalansuotą gyvenimą.
7. **Skaitmeninė teisė**- yra internetinių taisyklių ir politikos supratimas ir laikymasis bei etiškas technologijų naudojimas. Skaitmeniniai įstatymai yra platūs ir apima problemas nuo šiukšlių iki elektroninių patyčių. Skaitmeninis pilietis gerbia skaitmeninę nuosavybę
8. **Skaitmeninės teisės ir atsakomybė**– tai teisės ir pareigos, kurios galioja kiekvienam skaitmeniniame pasaulyje. Saviraiškos laisvė ir teisė į privatumą – tai tik dalis jų.
9. **Skaitmeninis saugumas ir privatumas**-atsargumo priemonės, skirtos interneto saugumui padidinti. Saugūs slaptažodžiai, slaptažodžių nesidalijimas, duomenų atsarginė kopija ir antivirusinė apsauga. Tai apieapsaugoti save skaitmeniniame pasaulyje – apsaugoti savo tapatybę, duomenis, pinigus ir pan.

Antrasis ramstis, kuriuo gali būti grindžiamos senjorams skirtos ugdymo programos, yra reliacinė skaitmeninės kompetencijos samprata.

Reliacinė koncepcija susieja skaitmeninių technologijų naudojimą su įvairiomis kasdienio gyvenimo veiklomis (socialiniais santykiais, laisvalaikio ir pomėgiais, sveikata, kasdieniais reikalais ir finansais, pilietiniais reikalais). Šiuo požiūriu vyresnio amžiaus piliečių naudojimas skaitmeninėmis technologijomis yra integruotas į įvairias jo veiklos sritis. Priėmus teorinę kompetencijų santykio sampratą, jos suformuluojamos funkcinio būdu, siekiant gauti daug naudos įvairiose gyvenimo srityse, o tai skatina vyresnio amžiaus žmones ugdyti skaitmenines kompetencijas.

Lenkijoje sukurtas „Skaitmeninių kompetencijų pagrindų katalogas“ susijęs su suaugusiųjų, vyresnių nei 50 metų, mokymusi visą gyvenimą trunkančio mokymosi procese per neformalųjį arba savaiminį švietimą.

Minėtame leidinyje skaitytojas ras išskirtines gyvenimo sritis, kurioms priskiriama potenciali nauda, kurią senjorai gaus iš technologijų ir interneto naudojimo, ir kiekvienai iš šių privalumų priskiriamos būtinos funkcinės skaitmeninės kompetencijos. Toks požiūris tikrai gali būti

naudingas kuriant senjorams – skaitmeniniams piliečiams skirtas edukacines tobulinimosi programas.

Pavyzdys:

Gyvenamas plotas	Galima nauda naudojant IKT	Funkcinė skaitmeninė kompetencija
Socialiniai santykiai	Palaikau socialinius santykius	<ul style="list-style-type: none"> - Sugebu palaikyti ir plėtoti santykius su artimaisiais (šeima, draugais, pažįstamais) per tinklą. · Galiu naudoti pokalbių įrankius ar kitas bendravimo internete formas, kad galėčiau plėtoti ir palaikyti santykius su artimaisiais. · Galiu naudotis internetinėmis komunikacijos priemonėmis keistis esama informacija · Galiu naudotis paslaugomis, skirtomis susitikti su žmonėmis - Su nauju pažįstamu galiu bendrauti naudodamasis paslaugų funkcionalumu, rūpindamasis savo saugumu ir privatumu.
	Man rūpi privatumas	<ul style="list-style-type: none"> · Galiu naudoti socialinių tinklų svetainių privatumo nustatymus · Jei reikia, galiu naudoti privatų režimą žiniatinklio naršyklėse · Galiu tvarkyti naršymo istoriją savo žiniatinklio naršyklėje - Galiu tvarkyti kitų socialinių tinklų svetainėse paskelbtą turinį
	Tvarkau savo įvaizdį ir informaciją apie mane	<ul style="list-style-type: none"> · Galiu formuoti savo įvaizdį internete pagal savo poreikius ir auditoriją - Galiu valdyti turinį, kurį skelbiu socialiniuose tinkluose

Šaltinis: sudaryta remiantis J. Jasiewicziumi, red. Bendrasis skaitmeninių kompetencijų katalogas, <https://mc.bip.gov.pl/rok-2015/ramowy-katalog-kompetencji-cyfrowych.html> žiūrėta 2022-12-30

5. IŠVADOS ORGANIZACIJOMS, ĮGYVENDINANČIOMS POKYČIUS SENJORŲ UGDYMO PROCESUOSE

Senjorų ugdymo skaitmeninio pilietiškumo procesai dažniausiai vyksta kaip neformaliojo ugdymo dalis. Partnerystės darbas DIGIT-GERA projekte orientuotas į dviejų tipų veikėjus, dalyvaujančius šiuose procesuose: organizacijoms ir instruktoriams/fasilitatoriams, žiūrint į brandaus besimokančiųjų ugdymo poreikius.

Organizacija – edukacinių paslaugų organizatorė, kuria erdvę senjorų tobulėjimo programoms įgyvendinti, remdamasi gerąja patirtimi ir brandaus amžiaus žmonių mokymosi modeliais. Ji kuria programas, pagrįstas dabartinių gavėjų plėtros poreikių analize ir tyrimais. Vykdo veiklą, didinančią visuomenės, ypač senjorų, supratimą apie mokymosi visą gyvenimą svarbą. Ji rūpinasi personalo, specialistų mokymosi sistemų tobulinimu, ypač akcentuojant asmenines, santykių ir pedagogines/geragogines kompetencijas, reikalingas brandaus amžiaus žmonių mokymosi visą gyvenimą procesams vykdyti.

Jai rūpi, kad būtų sudarytos galimybės ir skatintų naudoti informacines ir komunikacines technologijas senjorų mokymosi procese – kuriama ir tobulinama pagyvenusiems žmonėms palankios skaitmeninės edukacinės bendruomenės plėtra. **Skaitmeniam amžiui palanki mokymosi bendruomenė DAFLC.**

Ką turime omenyje DAFLC?

Pagyvenusiems žmonėms draugiškos skaitmeninės edukacinės bendruomenės (DAFLC) koncepcija – tai plataus skaitmeninių ir informacinių technologijų panaudojimo brandaus amžiaus žmonių mokymuisi ir suaugusiųjų mokymosi procesus organizuojančių darbuotojų keitimuisi patirtimi koncepcija.

Amžiui palanki skaitmeninio mokymosi bendruomenė – tai bet kokia mokymosi aplinka, kurioje skaitmeniniai įrenginiai, išteklių ir programos naudojami taip, kad atitiktų neišvengiamą technologijų raidą.

Šiuolaikinės organizacijos, turinčios holistinį požiūrį į senjorų ugdymą, turėtų siekti sukurti skaitmeniam amžiui palankias mokymosi bendruomenes.

Amžius tinkama skaitmeninio mokymosi bendruomenė (DAFLC) yra „smėlio dėžė“, skaitmeninis burbulas, kuriame suaugusieji gali saugiai mokytis dirbdami. Tai ypač pasakytina apie senjorus ir kibernetinį saugumą.

Kaip organizacija sukuria senatvei pritaiktą skaitmeninio mokymosi bendruomenę (DAFLC)?

- Ugdymo procesus organizuojant pagal geragogikos prielaidas, atsižvelgiant į senjorų suteikimą mokymuisi būtinomis skaitmeninėmis kompetencijomis
- Kurdami skaitmeninę aplinką, kurioje senjorai galėtų saugiai judėti, kurią žinos ir kaip ja naudotis,

DAFLC erdvėje bendradarbiauja ir organizacijos darbuotojai, keičiantis patirtimi ir žiniomis. Organizacijos gali naudoti viešai prieinamus išteklius internete, naudodamos juos pagal autorių teisių įstatymą savo švietimo procesams.

Įvairios darbo formos senjorams draugiškoje skaitmeninėje švietimo bendruomenėje, kurią naudoja organizacijos:

- a) studijų būreliai, naudojant internetinius žinių šaltinius,
 - b) mokymosi proceso dalyvių aktyvinimas stacionarių užsiėmimų metu, naudojant IKT priemones,
 - c) internetinės grupės, interneto forumai,
 - d) mišrus mokymasis,
- Tai yra) e-mokymasis.

Organizacijos gali naudoti šias formas naudodamos daugiau ar mažiau integruotas skaitmenines platformas, pvz. Moodle, Google Workspace, Edmodo, Wakelet ir kt.

Studijų rateliai, naudodamiesi internetiniais žinių šaltiniais.

Studijų ratelio darbas – tobulinimosi veikla, kurią vykdo dalyviai pagal savo poreikius ir interesus. Temų, kurias galima plėtoti ratuose, nėra.

Pagrindinės Studijų būrelių darbo metodo – mokymosi būrelių – prielaidos:

- Kiekvienas žmogus turi tam tikrų žinių ir patirties, kuria gali pasidalinti su kitais.
- Mokymosi būrelių dalyviai yra ir mokiniai, ir mokytojai.
- Žmonės, norintys įgyti žinių ar įgūdžių tam tikroje srityje, išspręsti juos varginančią problemą ir pan., reguliariai susitinka nedidelėse grupėse (Study Circles), kad kartu išnagrinėtų juos dominančią temą.
- Studijų rato grupė dirba vadovaujant lyderiui, kurį pasirenka ir priima jos dalyviai.
- Visa grupė kartu nustato savo susitikimų tikslą ir bendradarbiavimo grupėje taisykles.
- Kiekvienas žmogus yra atsakingas už užsibrėžto tikslo įgyvendinimą.
- Procesas – demokratinė diskusija tarp lygių asmenų yra toks pat svarbus, kaip ir turinys, kurį sprendžia būreliai.
- Grupę palaiko fasilitatorius, kuris yra mokymosi būrelių metodu ugdymą organizuojančios institucijos atstovas.³¹

³¹ A. Kłujso ir in., *Studijų ratas. Švediškas suaugusiųjų švietimo metodas*, CRIS, Rybnik, 2014 m

Senjorų mokymosi organizavimas pagal Studijų būrelių metodiką atitinka kritinės geragotikos tendenciją. Tai suteikia dalyviams galimybę išsikelti savo mokymosi tikslus. Grupei vadovauja demokratiškai išrinktas vadovas (dažnai natūralus grupės vadovas arba asmuo, kurį grupė pripažįsta kaip ekspertą rato klausimu). Dalyviai prisiima klausytojų ir (arba) ekspertų vaidmenis, o tai suteikia jiems galių ir savirealizacijos jausmą. Būrelio darbe gali dalyvauti ir esminiai ekspertai, jei to reikalauja klausimas. Dabar internete galima rasti esminės medžiagos daugeliu klausimų, o tai skatina senjorų skaitmeninių kompetencijų ugdymą.

Mokymosi būrelių dalyviai tobulina informacijos paieškos internete ir jos patikimumo vertinimo įgūdžius. Pradžioje čia svarbus pagalbininko vaidmuo, kuris turėtų atkreipti dėmesį į senjorų kritinio požiūrio ir supratimo apie autorių teises ugdymą. Pagalbininkas / ekspertas taip pat gali nurodyti vertingą turinį.

Mokydamiesi būreliuose, senjorai:

- naudoti įvairias skaitmenines priemones keistis informacija ir šaltinio medžiaga;
- mokosi kurti problemas bendruose dokumentuose naudojant iš debesų sprendimų;
- pristatyti savo darbo efektus naudojant skaitmenines laikmenas;
- pasinaudoti vaizdo susitikimų galimybėmis.

Natūraliu būdu, plėtodami savo pomėgius, jie pasineria į skaitmeninį pasaulį.

Vedėjas padeda sukurti vertingos mokomosios medžiagos saugyklas, skirtas brandiems klausytojams.

Visos minėtos Studijų ratų metodo ypatybės primena vyresniems besimokantiems, kad jie gali daryti įtaką, gali bendrai nuspręsti, kad jų patirtis yra svarbi ir kažkam iš to gali būti naudinga. Skaitmeninių šaltinių ir interneto įtraukimas į žinių įgijimo, komunikacijos ir informacijos mainų procesą, įvairios aplikacijos ir debesų sprendimai neabejotinai priartina dalyvius – senjorus prie skaitmeninio pilietiškumo.³²

Skaitmeninių technologijų naudojimas akis į akį užsiėmimų metu, skaitmeninių priemonių naudojimas aktyvinant mokymosi proceso dalyvius – dar vienas būdas paruošti senjorus aktyviam dalyvavimui skaitmeninėje visuomenėje.

Užsiėmimų su brandaus amžiaus mokiniais metu treneris naudoja įvairias priemones ugdymo tikslams pasiekti per tam tikrus stacionarius užsiėmimus, pvz.:

- paraiškos anketoms ir apklausoms atlikti
- dirbti debesyje, dalintis ištekliais
- bendradarbiavimo programėlės
- aplikacijos įvairiems pratimams

³² J. Ratyńska, raudona. Studijų būrelių metodika senjorų ugdyme, 2022 m.

<https://drive.google.com/drive/folders/1l0GE4zwuMR1a8QiaotHXeuAVtzzV3SWb?usp=sharing> prieiga 2022-01-30

Planuodamas užsiėmimus su senjorams, treneris apgalvotai parenka priemones, kurios padės mokiniams siekti ugdymo tikslų. Senjorai yra motyvuoti naudotis technologijomis, nes ugdo pomėgius, nes užsiėmimai yra dinamiškesni. Jie pripranta prie technologijų. Auga jų motyvacija tobulinti skaitmenines kompetencijas.

Internetinės grupės, diskusijų forumai – diskusijų forma, apimanti keitimąsi korespondencija internete, vieta keistis nuomonėmis ir informacija. Paprastai naujienų grupės sutelkia dėmesį į forumo dalyvių dominančias temas.

DAFLC erdvėje uždara diskusijų grupė, suburianti dalyvius juos dominančia tema, moderuojama fasilitatoriaus, gali tapti saugia senjorų Skaitmeninio raštingumo gilinimo erdve.

Mišrus mokymasis - mokymasis grupėse, derinamas su savarankišku mokymusi iš interneto. Pedagogas ir besimokantysis siekia užsibrėžtų ugdymosi tikslų per bendras pamokas ir savarankišką mokinių mokymąsi iš pedagogo nurodytų interneto šaltinių.

Šis metodas gali būti labai praktiškas senjorams, nes jis atitinka daugybę šios besimokančiųjų grupės poreikių. Tai leidžia užmegzti santykius tiesioginių susitikimų, mokymų ir seminarų metu. Tai taip pat leidžia ugdyti senjorų skaitmenines kompetencijas. Dėl galimybės kreiptis į pedagogą padidėja saugumo jausmas naudojant technologijas, nes jie ne vieni susiduria su jiems naujais klausimais. Tuo pačiu metu skaitmeninė medžiaga leidžia taikyti individualų požiūrį. Besimokantieji senjorai gali skirti tiek laiko, kiek jiems iš tikrųjų reikia, nagrinėti temą, jie gali išplėsti savo paiešką tam tikra tema, gali pasidalinti ja su kitais.

E-mokymasis- Savarankiškas mokymasis iš internetinių, struktūrinių kursų.

Kalbant apie senjorus, pedagogas gali atpažinti senjoro tobulėjimo poreikius ir nurodyti bei pasiūlyti kursą, atitinkantį temą ir atitinkantį jų skaitmeninio pažangumo lygį.

Šis metodas reikalauja, kad senjoras būtų savarankiškas, nustatydamas ugdymo tikslus ir žinotų, kad moka naudotis technologijomis. Kartu su didžiuliais internete sukauptais žinių ištekliais tai puikus būdas ugdyti individualias aistras. Tai taip pat būdas įtraukti žmones, kuriems sunku išeiti iš namų į mokymus ir susitikimus.

Svarbu, kad senjoras turėtų organizacijos palaikymą ir tuo atveju, kai imamas mokytis e-mokymosi metodu, tiek technologiniu, tiek esminiu ir patariamuoju, pvz. per keitimosi patirtimi forumą, diskusijų grupę ir pan.

Organizacijos uždaviniai – suteikti įvairias, tvarias, lengvai prieinamas mokymosi galimybes senjorams ir formuoti tobulėjimo programas pagal diagnozuotus senjorų poreikius.

Tyrimai ir organizacijų partnerių patirtis rodo, kad vyresnio amžiaus žmonėms daugiausia rūpi klausimai, susiję su sauga ir privatumu internete, taip pat klausimai, susiję su naudojimu IKT platformos, skirtos bendravimui tarp piliečių ir viešojo administravimo padalinių. Dėl šios priežasties siūloma daugiau dėmesio skirti viešųjų paslaugų programoms, kuriomis gali naudotis senjorai, ir saugumo bei privatumo klausimams.

Organizacijoje dirba gerai paruošti darbuotojai, naudojant skaitmenines technologijas organizuojant senjorų mokymąsi. Su senjorais dirbantys treneriai turėtų turėti aukštas socialines kompetencijas, suprasti darbo su senjorais specifiką: jų motyvaciją, darbo tempą ir apribojimus. Treneris turėtų įkvėpti senjorų pasitikėjimą, motyvuoti ir užkrėsti aistra naujoms technologijoms. Didelė pagalba organizacijoms įgyvendinant senjorams skirtus plėtros projektus (animacijos, mokymai, projektai) yra tinklų kūrimas ir trenerių bendruomenės kūrimas. Tai palengvina keitimąsi žiniomis ir patirtimi.

Keletas patarimų treneriams / pedagogams

Darbuotojų vaidmuo – sukurti motyvuojančią, lanksčią mokymosi aplinką, atitinkančią brandžių dalyvių poreikius, ir malonų, empatišką požiūrį.

1. Veiksmingi veiksmai su senjorais reikalauja užmegzti su jais artimus, draugiškus santykius.
2. Plėtros veiklos tema turėtų būti pretekstas pristatyti senjorus ir suteikti jiems galimybę naudotis naujomis technologijomis. Ji taip pat turėtų būti pritaikyta individualiems dalyvių interesams ir poreikiams.
3. Aptariamoms skaitmeninėms problemoms turėtų būti pagrįstos gyvenimo kontekstais, su kuriais susiduria senjorai.
4. Susitikimai turėtų vykti paprasta kalba, o technologinės problemos aiškinamos nenaudojant nesuprantamos IT terminijos.
5. Mokymai akis į akį tikrai geresni senjorams nei internetu.
6. Užsiėmimų tempas turi būti pritaikytas grupei. Turinio kartojimas daug kartų suteikia senjorams galimybę suprasti, prisiminti ir įtvirtinti įgūdžius.
7. Skaitmenines kompetencijas reikia aktyviai taikyti ir daug kartų kartoti, kad jos būtų įtvirtintos.
8. Žaidimu pagrįstas požiūris yra geras būdas mokyti brandžius klausytojus.
9. Užsiėmimai ir medžiaga turi būti specialiai sukurti brandaus amžiaus besimokantiems, atsižvelgiant į jų specifinius poreikius. Štai keletas pasiūlymų:
 - kartu su skaitmenine medžiaga turi būti spausdinta medžiaga,
 - mokymosi medžiaga turi būti paprasta ir kuo vaizdingesnė,
 - reikėtų atsižvelgti į tai, kad kai kuriems žmonėms trūksta elementariausių skaitmeninių įgūdžių,
 - svarbu sunkumo laipsnis ir kartojimas.
10. Veikla, kuria siekiama įgyti pagrindinių kompetencijų ir interneto bei skaitmeninių technologijų naudojimo įpročių, neturėtų būti formaliai vertinama, vertinama ar sertifikuojama.
11. Savanoriška, švelni vertinimo forma gali būti atliekama naudojant viktorinas ir kitas žaidimų priemones.

12. Verta skatinti brandžių klausytojų supratimą apie skaitmeninio pilietiškumo ir mokymosi visą gyvenimą naudą, stengtis įtraukti juos į saugius diskusijų forumus. Socialinis skaitmeninis mokymasis gali sumažinti senjorų vienišumo jausmą.
13. Reikėtų atlikti tyrimus, kurie parodytų esamas raidos sritis besikeičiančiose vyresniųjų grupėse.

Santrauka:

Tobulėjant technologijoms, vyresnio amžiaus žmonėms atsiranda vis daugiau poreikių susisiekti su skaitmeninėmis priemonėmis, platformomis ir programomis. Pasikeitė tai, kaip mes mokomės ir kaip veikiame kasdieniame gyvenime. Todėl gali prireikti kurti skaitmeniniam amžiui palankias mokymosi bendruomenes (DAFLC).

Štai keletas patarimų, kaip sukurti tokią bendruomenę.

Visų pirma, svarbu sukurti politiką, kuri įgalintų skaitmenines technologijas pažinti edukacinėje erdvėje. Tai turėtų atitikti teisės aktus ir institucijų institucinę sistemą. Turi būti nustatytos taisyklės, užtikrinančios, kad bet kuri amžiams pritaikyta skaitmeninė mokymosi erdvė būtų saugi ir besimokantiems, ir instruktoriams, ir lankytojams.

Antra, pedagogai, instruktoriai, administratoriai ir brandūs besimokantieji turi turėti tam tikrą atvirumo požiūrį į skaitmeninių technologijų naudojimą klasėje, mokymosi procese. Tai apima atvirumą atrasti naujas technologijas, vertinti jas kaip mokymosi galimybes ir norą naudoti įvairius skaitmeninius įrankius, programas ir platformas.

Trečia, svarbu sukurti aplinką, kurioje skaitmeninės priemonės būtų prieinamos visiems dalyviams. Tai reiškia, kad visi mokymosi erdvėje naudojami skaitmeniniai išteklių turėtų būti prieinami kiekvienam mokiniui, turinčiam tinkamą įrenginį. Kad paskatintų naudoti šiuos išteklius, pedagogai turėtų pateikti mokomąją medžiagą su išsamiomis instrukcijomis, kaip efektyviai naudoti skaitmenines priemones. Be to, turi būti užtikrinta, kad visi mokiniai turėtų prieigą prie skaitmeninių įrenginių, o mokymo programa turėtų būti sudaryta taip, kad būtų galima naudoti skaitmeninius išteklius.

Galiausiai labai svarbu suteikti besimokantiems reikalingus mokymus ir paramą, kad jie galėtų veiksmingai naudoti skaitmeninius išteklius. Tai turėtų būti daroma įvairiais būdais – nuo internetinių mokymo programų ir internetinių seminarų iki mokymo personalo pagalbos vietoje.

Norint užtikrinti, kad senjorai galėtų visapusiškai naudotis skaitmeninėmis technologijomis mokytis, tobulėti ir pratęsti savarankiško gyvenimo laiką, labai svarbu sukurti amžiams palankią skaitmeninio švietimo bendruomenę. Įgyvendindami atitinkamą politiką, pasirengę naudoti skaitmenines priemones ir išteklius, turėdami skaitmeninius įrenginius ir suteikdami atitinkamus mokymus, galime sukurti senjorams pritaikytas skaitmeninio mokymosi bendruomenes, skatinančias pozityvų, bendradarbiaujantį senjorų mokymąsi.

6. LITERATŪRA

- Battersby D., Glendenning F. (1992). *Pagyvenusių suaugusiųjų švietimo rekonstrukcija: pirmųjų principų teiginio parengimas*. Australijos suaugusiųjų ir bendruomenės švietimo žurnalas, t. 32, Nr. 2
- Creech, A. & Hallam, S. (2015). *Kritinė geragogika: sistema, padedanti vyresnio amžiaus besimokantiems mokytis bendruomenės muzikos*. Londono švietimo apžvalga. 13 tomas (1) <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1160345.pdf> prieiga 2022-12-30
- Cardona M. (2021). *Mokytis kalbų senatvėje įmanoma ir sveika. Smegenys mums sako, kodėl*. REVISTA ITALIANO UERJ – ISSN 2236-4064 – T. 12, Nr. 2 <https://www.e-publicacoes.uerj.br/index.php/revistaitalianouerj/article/view/67581/42228>, prieiga 2022-12-30
- Findsenas B., Formosa M. (2011). *Geragogija in Mokymasis visą gyvenimą vėlesniame gyvenime*. https://www.researchgate.net/publication/312833579_Geragogy prieiga 2022-12-30
- Formosa M. (2012). *Švietimas ir vyresni suaugusieji Trečiojo amžiaus universitete*. https://www.researchgate.net/publication/233459965_Education_and_Older_Adults_at_the_University_of_the_Third_Age Prieiga 2022-12-30
- Jacob, L. (2020) *Gerontologija ir socialinis švietimas: vyresniojo amžiaus universitetai pasaulyje ir Portugalijos U3A modelis*. (s.l) <https://repositorio.ipsantarem.pt/bitstream/10400.15/3868/1/Book%20Gerontology%20and%20Senior%20Education.pdf> prieiga 2022-12-30
- Jasiewicz J., red. (2015). *Skaitmeninių kompetencijų pagrindų katalogas*. <https://mc.bip.gov.pl/rok-2015/ramowy-katalog-kompetencji-cyfrowych.html> prieiga 2022-12-30
- Kern D. (2011). *Senėjimas ir suaugusiųjų švietimas*. Į *Žinios 2011/2 (nr. 26)*, <https://www.cairn.info/revue-savoirs-2011-2-page-11.htm> prieiga 2022-12-30
- Kiljan M. (2015). *Senyvo amžiaus žmonių ugdymo metodika. Pagrindiniai patarimai ir taisyklės*. Pedagoginis forumas 2015/1, https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Forum_Pedagogiczne/Forum_Pedagogiczne-r2015-

- [t1/Forum Pedagogiczne-r2015-t1-s171-185/Forum Pedagogiczne-r2015-pdf1-1-8.](#)
prieiga 2022-12-30
- Kłujso A. i in. (2014). *Studijų ratas. Švediškąs suaugusiųjų švietimo metodus*. CRIS
https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/study_circle.pdf prieiga 2022-12-30
- Kowalska-Dubas E. (2020). *Geragoka kaip pedagoginė subdisciplina*.
[https://www.researchgate.net/publication/343922835 Geragogy as a pedagogical subdiscipline](https://www.researchgate.net/publication/343922835_Geragogy_as_a_pedagogical_subdiscipline) prieiga 2022-12-30
- Kozerska A. (2014). *Teorizacijos apie senjorų ugdymą būdai* [in:] Ugdymo pagrindai. Civilizacijos tendencijos, M. Piasecka, A. Irasiakas (red.).
[https://www.academia.edu/11284182/Sposoby teoretyzowania na temat edukacji senior%C3%B3w w Podstawy edukacji Trendy cywilizacyjne M Piasecka A Irasiak 23%B4](https://www.academia.edu/11284182/Sposoby_teoretyzowania_na_temat_educacji_senior%C3%B3w_w_Podstawy_educacji_Trendy_cywilizacyjne_M_Piasecka_A_Irasiak_23%B4) prieiga 2022-12-30
- Kricheldorf C. (2012). *Geragotikos integracija ir socialinis dalyvavimas mokantis vėlesniame gyvenime*. *RevistaeSalud.com*, 8 tomas, Nr. 31.
<https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/4206503.pdf> prieiga 2022-12-30
- Leszczyńska-Rejchert A. (2009). *Geragoka kaip pedagoginė subdisciplina – prielaidos ir įgyvendinimo formos*. *Chwanna 2*, 225-233.
<https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Chowanna/Chowanna-r2009-t2/Chowanna-r2009-t2-s225-233/Chowanna-r2009-t2-s225-233.pdf> prieiga 2022-12-30
- Purification Causapié Lopesino red., *Active Aging*, s. 281-316,
https://imsero.es/documents/20123/102884/8088_8089libroblancoenv.pdf/358004b5-399a-236b-bf30-bb88e8946059 prieiga 2022-12-30
- Pranešimas. Kaip senjorai naudojami technologijomis? Apie efektyvias skaitmeninio ugdymo praktikas. *Skaitmeniniai debutantai*, 2021 m. <https://cdt.pl/dam/jcr:1fd6c1d7-47d8-4115-9444-6c0dc30fdaf0> prieiga 2022-12-30
- Ratyńska J., red. (2022) *Studijų būrelių metodika senjorų ugdyme*. <https://drive.google.com/drive/folders/1I0GE4zwuMRla8QiaotHXeuAVtzzV3SWb?usp=sharing> prieiga 2022-12-30
- Ribble M. (2019). *Skaitmeninis pilietybės vadovas mokyklų vadovams*. NORÉJO.
<https://innovationhub.bcps.org/digital-citizenship> prieiga 2022-12-30

Veloso, E. (2017). *Mokymasis vyresnio amžiaus žmonėms Portugalijoje: trečiojo amžiaus universitetai pakeisti*. Australijos suaugusiųjų mokymosi žurnalas. 57 tomas (3)
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1164159.pdf> prieiga 2022-12-30

Wyszkowska D. red., Gabińska M., Romanska S. *Vyresnio amžiaus žmonių padėtis Lenkijoje 2018 m.*
https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/6002/2/1/1/sytuacja_osob_starszych_w_polsce_w_2018.pdf prieiga 2022-12-30

Zych A. (red.) (2014). *Senatvė kaip dovana, užduotis ir iššūkis*. Konferencijos medžiagos pasirinkimas. <https://gerontologia.org.pl/wp-content/uploads/pliki/ol/zych.pdf>, prieiga 2022-12-30